

Offentlig konst hotas

Det blir allt vanligare att offentlig konst hamnar i kläm när fastighetsägare vill bygga om. I många fall handlar det om unika konstverk av centrala svenska konstnärer.

ULRIK SAMUELSON, 71 ÅR, pionjär för den svenska installationskonsten och på 1970-talet professor i måleri på Konsthögskolan i Stockholm, är på krigsstigen. Ett av hans livsverk, en storslagen gårdsanläggning med rinnande vatten och romerska pelare, riskerar att hamna på soptippen när fastighetsbolaget Mengus bygger ny reception till Länsförsäkringars huvudkontor på Solna Strand.

- Det är helt befängt, i förslaget till ombyggnad rivs det mesta och endast ett fåtal pelare lämnas orörda. Men det är att ta bort själva idén med anläggningen, en oas för eftertanke. Nej, kommer byggjobbarna in här är det lika bra att köra allt till tippen, säger Ulrik Samuelson.

- Tyvärr har jag inget att sätta emot. "Marknaden" bestämmer, och när varje kvadratmeter ska göras kostnadseffektiv hamnar den offentliga konsten på undantag. Sedan fem år tillbaka är jag i strid med landstinget i Östergötland om en betongsoffa på ett sjukhus, berättar Ulrik Samuelson.

INNEGÅRDEN I SOLNA STRAND färdigställdes i början av 1990-talet, i samarbete med arkitekten Sune Malmqvist och på uppdrag av dåvarande Wasa Försäkring som också var fastighetsägare.

I den aktuella fastigheten finns även Ernst Billgren representerad, medan tre stora målningar av den finska konstnärinnan Nina Roos har tagits ned. Ulrik Samuelson berättar engagerat om bakgrund, material och arbetssätt när den

öppna gården färdigställdes - arbetet tog cirka ett år.

Nu skissar arkitekt Hans Murman, på uppdrag av Mengus, på en inglasad trädgård med en reception i mitten. En planlösning som inte alls tilltalar Ulrik Samuelson.

- Jag har sett ritningarna, men nej, hellre tippen, upprepar han.

HOS MENGUS BLIR PROJEKTCHEFEN Fredrik Brodin överraskad över Ulrik Samuelsons inställning.

- Ja, spontant blir jag det. Självfallet vill vi föra en dialog med Ulrik Samuelson. Jag blir närmast bestört när han talar om att köra hela anläggningen till soptippen, säger Fredrik Brodin.

- Men fastigheten behöver moderniseras. Vi anpassar byggnaden till dagens krav. Vi har kanske inte förstått Ulrik Samuelsons tankar, men vår uppfattning är att ombyggnaden bättre tar till vara trädgårdens möjligheter och att pelarna synliggörs på ett helt annat sätt, framhåller Fredrik Brodin.

- Vi är absolut inte motståndare till konstnärliga utsmyckningar, tvärtom. De installationer som finns i fastigheten är viktiga för byggnadens karaktär och värde, betonar Fredrik Brodin.

Ombyggnaden är planerad att börja sommaren 2007.

ATT KONST I DET OFFENTLIGA rummet riskerar att förstöras eller försvinna blir vanligare, i takt med att fastigheter byter ägare i allt snabbare takt. Det konstaterar intendent Henrik Orrja på Statens konstråd. I fallet med Ulrik Samuelsons gårdsanläggning i Solna är både den som ursprungligen beställde konstverket och den som numera äger fastigheten privat. Än vanligare är dock problemet när det gäller konst som ursprungligen beställts av det offentliga, via just Statens konstråd.

I båda fallen skyddas konstverken av upphovsrätten, förklarar Henrik Orrja. Det innebär att inga förändringar får göras i ett konstverk utan konstnärens tillstånd. Att riva ett så kallat byggnadsnära konstverk är däremot en annan sak.

- Där är lagen inte lika tydlig. Frågan har heller inte prövats rättsligt, säger Orrja.

YTTERLIGARE EN KONFLIKT kring ett offentligt konstverk pågår just nu i Uppsala. Det gäller fyra verk av konkretisten Olle Bærtling, som finns på Celsiusskolan som fastighetskontoret i Uppsala vill bygga om. Efter agerande av Catrin Lundqvist, intendent för offentlig konst på Uppsala konstmuseum, arbetar tjänstemännen nu med nya ritningar som inte ska hota konstverken.

- Jag hoppas det i varje fall, Olle Bærtling är en av den svenska modernismens starkaste och mest formfulländade mästare och han finns representerad i fyra av skolans rum, både inne och ute. Sedan frågan blivit känd tycks det gå att genomföra ombyggnaden utan att angripa Olle Bærtling, säger Catrin Lundqvist.

Statens konstråd arbetar för tillfället på en inventering av de sammanlagt 1 700 offentliga konstverk som beställts med statliga medel sedan konstrådet inrättades, 1937. En del av dessa är numera i privat ägo, även om de flesta förvaltas av statliga bolag. Inventeringen är inte klar ännu, men redan står det klart att det finns exempel på konstverk som har förstörts eller skadats.

HENRIK ORRJA MENAR att det rättsliga skyddet för offentlig konst är för svagt i dag. Ett problem är att konstverken ofta är en del av byggnader som är alldeles för nya för att ha blivit kulturminnesmärkta. Konstrådet utreder nu, i samarbete med Riksantikvarieämbetet, om man kan införa en ny slags kulturskydd för just offentliga konstverk.

[Kiell Nilsson](#)